

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

До захисту допустити:
В.о. завідувача кафедри

Олена БЛАШКОВА

«08» травня 2025 р.

**«ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СУМІСНОСТІ ЯК ЧИННИК
ПРОЯВУ КОНФЛІКТНОСТІ ЮНАКІВ ТА ЮНАЧОК»**

Кваліфікаційна робота здобувача
вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти освітньо-
професійної програми «Практична
психологія»

Фрушичева Олександра Олексіївна

Науковий керівник:

Блашкова Олена Миколаївна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри практичної психології

Рецензент: Столяренко О.Б., кандидат

психологічних наук, доцент, доцент, в.о.

завідувача кафедри соціальної роботи, психології

та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської,

НРЗВО «Кам'янець-Подільського державного

інституту»

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою 80/С/добре

Секретар ЕК

Ольга РЕБРО

«13» червня 2025р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СУМІСНОСТІ ТА КОНФЛІКТНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	6
1.1. Характеристика психологічної сумісності у міжособистісних стосунках	6
1.2. Особливості міжособистісної взаємодії в юнацькому віці як сенситивному періоді розвитку	11
1.3. Конфліктність як особливість міжособистісної взаємодії в юнацькому віці.....	19
Висновки до розділу 1.....	24
РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СУМІСНОСТІ НА ПРОЯВИ КОНФЛІКТНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	25
2.1. Теоретико-методологічне обґрунтування методів дослідження	25
2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження	30
Висновки до розділу 2.....	37
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40

ВСТУП

Актуальність. Тема психологічної сумісності є важливою складовою дослідження міжособистісних стосунків, зокрема в контексті взаємодії між юначками (дівчатами віком 17–18 років). Психологічна сумісність визначає ступінь гармонії в спілкуванні, взаєморозумінні та відповідності між індивідами, що створює основи для стабільних і позитивних стосунків. Особливості цієї сумісності безпосередньо впливають на динаміку конфліктів у відносинах, що є характерним для юнацького віку, коли особистість активно формується, а потреби у соціальній та емоційній підтримці виявляються найбільш гостро.

Конфліктність у юнацькому віці, зокрема в стосунках між дівчатами, є важливим феноменом, оскільки вона здатна впливати на психосоціальне становлення молодшої людини. Під час формування взаємостосунків важливими є не лише індивідуальні характеристики, а й сумісність між партнерами по спілкуванню, що зумовлює те, як відбувається вирішення конфліктів, чи вони переростають у складні міжособистісні проблеми або ж залишаються на рівні конструктивної взаємодії. Зокрема, виявлення особливостей психологічної сумісності, таких як стиль спілкування, рівень емоційної відкритості, рівень довіри та здатність до компромісу, здатні пояснити різні рівні конфліктності у відносинах.

Актуальність цієї теми обумовлена низкою факторів. З одного боку, юнацький вік є критичним періодом для розвитку міжособистісних стосунків, формування самоідентичності та початкових етапів зрілої соціальної взаємодії. З іншого боку, процеси, що супроводжують розвиток психологічної сумісності між молодими людьми, зокрема в контексті дружби дівчат, мають суттєвий вплив на характер їхніх взаємодій, на формування якості спілкування та на схильність до конфліктів.

У зв'язку з цим виникає необхідність глибокого дослідження, яке дозволить не лише теоретично розкрити психологічну сумісність як чинник конфліктності в стосунках юначок, але й на основі емпіричних даних розглянути її вплив на динаміку конфліктних ситуацій. Спільне дослідження теоретичних і практичних аспектів цієї теми може дати можливість з'ясувати, яким чином розвиток психологічної сумісності сприяє конструктивному вирішенню конфліктів, а також що визначає рівень стійкості дружніх відносин в юнацькому віці.

З огляду на значущість теми для психології розвитку, необхідно звернути увагу на важливість вивчення цієї проблеми, оскільки це дозволить не тільки краще зрозуміти закономірності міжособистісних стосунків, але й сформулювати рекомендації для покращення процесів взаємодії серед підлітків, зокрема дівчат у період їхнього соціально-психологічного становлення. Тому дана тема є надзвичайно актуальною для сучасної психології та вимагає детального дослідження.

Об'єкт дослідження – конфліктність в міжособистісних стосунках в юнацькому віці.

Предмет дослідження – особливості впливу психологічної сумісності на прояв конфліктності дівчат в юнацькому віці.

Мета – дослідити особливості психологічної сумісності, які впливають на прояви конфліктності в юнацькому віці.

Гіпотеза дослідження – психологічна сумісність впливає на прояви конфліктності в міжособистісних стосунках в юнацькому віці.

Завдання нашого дослідження:

1. Теоретично проаналізувати поняття психологічної сумісності та конфліктності в контексті наукових психологічних досліджень;
2. Вивчити вікові особливості юнацького періоду як фону для формування міжособистісних взаємин;

3. Охарактеризувати психологічну сумісність як чинник, що впливає на рівень конфліктності у міжособистісній взаємодії;

4. Експериментально дослідити взаємозв'язок між рівнем психологічної сумісності та проявами конфліктності в юнацькому віці.

Бакалаврська робота представлена такими **методами дослідження** як порівняльний метод, узагальнення, аналіз, робота із літературними джерелами, констатуючий експеримент.

Серед емпіричних методів дослідження:

1. Методика діагностики міжособистісних стосунків за Т. Лірі
2. Психодіагностичний тест на психологічну сумісність за О. Співаком
3. Методика типового реагування на конфліктні ситуації К. Томаса

Структура бакалаврської роботи містить вступ, два розділа, висновки, список використаних джерел. Список літературних джерел складає 39 найменувань. Загальний обсяг курсової роботи складає 43 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СУМІСНОСТІ ТА КОНФЛІКТНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

1.1. Характеристика психологічної сумісності у міжособистісних стосунках

Міжособистісні стосунки формуються у реальному контексті життя та спільної діяльності людей через безпосередню взаємодію. На результативність такої взаємодії значний вплив мають психологічні чинники, зокрема ставлення учасників один до одного, готовність до співпраці як на практичному, так і на емоційному рівнях, а також індивідуально-психологічні характеристики [17].

Найяскравіше суб'єктивна природа міжособистісних стосунків виявляється у феномені сумісності. Поняття сумісності охоплює гармонійне поєднання особистісних якостей учасників взаємодії, що сприяє досягненню спільних цілей та ефективності спільної діяльності. У психологічній науці виокремлюють кілька основних видів сумісності: фізичну, психофізіологічну, соціально-психологічну та психологічну.

Фізична сумісність пов'язана з відповідністю фізичних параметрів учасників спільної діяльності, що забезпечує злагодженість у виконанні фізичних завдань. Психофізіологічна сумісність стосується гармонійної взаємодії нервово-психічних особливостей людини, включаючи функціонування аналізаторних систем, що є особливо важливим у видах діяльності, де чутливість і точність сприйняття мають вирішальне значення. Соціально-психологічна сумісність проявляється у взаємодії людей, що здатні конструктивно виконувати соціальні ролі, підтримуючи позитивні стосунки. Психологічна ж сумісність передбачає збіг переконань, цінностей, ставлень і світоглядних орієнтацій [9].

У ситуаціях, коли сумісність у групі відсутня, можуть виникати труднощі у спільній діяльності, що іноді переростають у конфлікти. Конфлікт

розглядається як загострена форма суперечності, що виникає у процесі розв'язання значущих соціальних або особистісних питань. Він може мати внутрішній характер – як внутрішньоособистісний конфлікт, або проявлятися у зовнішніх формах, зокрема у міжособистісних стосунках чи конфліктах між групами.

Водночас не кожна суперечність веде до конфлікту. Часто розбіжності можуть бути врегульовані шляхом компромісу або досягнення взаєморозуміння. У новостворених колективах або групах суперечності частіше переходять у конфлікти, тоді як у дружніх відносинах із високим рівнем взаємного розуміння та спільністю інтересів навіть несумісність рідко стає причиною конфліктних ситуацій. Якщо ж прояви несумісності все ж починають домінувати у взаєминах, це нерідко призводить до їхнього припинення.

Таким чином, вивчення сумісності є надзвичайно важливим у процесі формування ефективних колективів, особливо в умовах складної чи відповідальної діяльності, де від якості взаємодії безпосередньо залежить результат [31].

У контексті міжособистісних відносин важливо окремо розглянути психологічну сумісність саме у дружбі, оскільки цей тип стосунків має свою унікальну динаміку. Дружба, на відміну від професійної взаємодії чи родинних зв'язків, формується переважно добровільно й ґрунтується на взаємному тяжінні, емоційному прийнятті, спільності поглядів і потребі у підтримці. Психологічна сумісність у дружбі передбачає не лише збіг характерів, але й схожість у ціннісних орієнтаціях, стилях спілкування, емоційній відкритості та здатності до взаємного розуміння.

Дослідники зазначають, що саме психологічна сумісність у дружбі забезпечує глибоку емоційну близькість та довіру між друзями, а також сприяє стабільності стосунків навіть у періоди кризи. Важливим чинником сумісності в таких взаєминах є також здатність до емпатії, гнучкість у спілкуванні,

схильність до конструктивного вирішення конфліктів та прийняття іншості іншого. Успішна дружба часто виникає між людьми з подібним рівнем емоційної зрілості, схожим рівнем саморефлексії та загальними уявленнями про те, що є важливим у житті.

Водночас, важливо визнати, що абсолютної ідентичності між друзями не існує, тому дружні стосунки нерідко вимагають компромісів. Саме психологічна сумісність дозволяє не знецінювати відмінності, а приймати їх як простір для розвитку взаємин. У цьому сенсі вона виконує функцію буфера – знижує потенційну загрозу конфліктів, підтримує стабільність стосунків, створює відчуття безпеки та прийняття [19].

Окрему роль відіграє і контекст юнацького віку, коли дружба є провідною формою соціальної взаємодії, а потреба у визнанні, довірі й підтримці стає особливо актуальною. У цьому віці формуються базові соціальні навички, зокрема здатність налагоджувати значущі зв'язки, підтримувати емоційний контакт та розуміти іншу людину. Якщо в юності формується досвід конструктивної, емоційно насиченої дружби на основі психологічної сумісності, це сприяє подальшому успішному соціальному функціонуванню в дорослому житті.

Отже, дослідження сумісності саме у площині дружніх взаємин є не менш важливим, ніж вивчення її у професійних чи групових контекстах, адже дружба виступає джерелом психологічного благополуччя, формує емоційний ресурс особистості та є фактором стабільності соціального життя [7].

Психологічна сумісність у дружбі є не лише умовою емоційної близькості, а й чинником стабільності особистісного розвитку, особливо в юнацькому віці. У цей період дружба набуває екзистенційного значення: вона виступає середовищем, у якому юна дівчина випробовує власні цінності, формує ідентичність, вчиться довіряти, бути відкритою та приймати іншу людину. Успішна дружба забезпечує психологічну підтримку в ситуаціях стресу, дає можливість для саморозкриття і саморозуміння [27].

Сумісність між подругами часто проявляється у здатності розуміти одна одну «без слів», у співзвучності емоційних реакцій, в однаковому стилі вирішення життєвих труднощів. Однак важливо враховувати, що така сумісність не завжди означає повну схожість – вона може проявлятися і як взаємодоповнення: одна дівчина є більш емоційною, інша – більш стриманою, і саме в цьому балансі знаходиться гармонія стосунків.

Суттєвим аспектом психологічної сумісності є здатність до безумовного прийняття – поваги до індивідуальності іншої людини без спроби її змінити. Це особливо актуально у стосунках, де обидві особи переживають період активного становлення Я-концепції. Несумісність у дружбі, навпаки, часто стає причиною розриву стосунків, що може вплинути на самооцінку дівчини, викликати почуття самотності, зниження довіри до інших [13].

Психологічна сумісність також тісно пов'язана з комунікативною компетентністю. Уміння відкрито висловлювати емоції, чути і визнавати почуття іншої людини, долати образи – це навички, що сприяють глибокому порозумінню між друзями. Вони не виникають автоматично, а формуються в процесі досвіду взаємодії, саме у дружніх стосунках, що тривають упродовж юнацького віку.

Таким чином, психологічна сумісність у дружбі – це багатовимірне явище, що поєднує в собі емоційну, ціннісну, когнітивну та поведінкову складові. Її наявність є однією з ключових умов емоційного благополуччя особистості та формування вміння будувати глибокі міжособистісні зв'язки в дорослому житті [13].

Дружба в юнацькому віці – це не просто соціальний зв'язок, а форма емоційної взаємодтримки, що ґрунтується на взаємному прийнятті, довірі та відкритості. Психологічна сумісність у таких стосунках не завжди очевидна ззовні, проте вона виявляється в глибинних характеристиках: у схожості рівня емоційної зрілості, у спільних ціннісних орієнтаціях, у здатності до емпатії та рефлексії.

Особливість цього вікового періоду полягає в підвищеній емоційній чутливості, у прагненні до визнання та розуміння, тому невдалий досвід у дружніх стосунках (наприклад, через несумісність чи зраду) може залишити глибокий слід і вплинути на подальше формування довіри до інших людей. Саме через дружбу юнаки й дівчата вчаться емоційної близькості без романтичного контексту, що є важливою складовою формування зрілої особистості [33].

Психологічна сумісність у дружбі також базується на подібних уявленнях про норми спілкування та межі особистого простору. Якщо у двох людей кардинально відрізняються очікування щодо того, як часто слід спілкуватися, які теми прийнятні для обговорення або як реагувати на особисті труднощі – це може призвести до нерозуміння і, зрештою, до розриву зв'язку. Таким чином, сумісність – це не лише збіг рис характеру, а й взаємна здатність домовлятися, шукати компроміси та проявляти турботу [3].

Також важливо зазначити, що сумісність у дружбі не є сталою – вона може змінюватися з часом. У міру дорослішання дівчата переглядають свої потреби, уподобання, змінюють коло спілкування. Іноді це призводить до природного згасання контактів, навіть якщо в минулому дружба була тісною. Однак ті стосунки, в яких психологічна сумісність поглиблюється, можуть перейти у довготривалу емоційну опору.

У підсумку, психологічна сумісність у дружбі є ключовим компонентом, що забезпечує стабільність і якість міжособистісних стосунків. Її розвиток і підтримка мають важливе значення для становлення здорової самооцінки, емоційної зрілості та соціальної компетентності дівчат у юнацькому віці [30].

1.2. Особливості міжособистісної взаємодії в юнацькому віці як сенситивному періоді розвитку

Юнацький вік є особливим етапом психосоціального розвитку, який супроводжується формуванням цілісної ідентичності, глибоким самопізнанням, побудовою життєвої перспективи та осмисленням свого місця у соціумі. В цей період особливо актуалізуються питання самооцінки, прийняття себе, власної тілесності, а також налагодження емоційно значущих стосунків – зокрема дружніх, де психологічна сумісність, емпатія, ціннісна схожість і рефлексивність виступають ключовими механізмами ефективної взаємодії [8].

Дослідження соціальної перцепції свідчать, що в юнацькому віці зміщується фокус сприймання з поверхневих, зовнішніх характеристик на глибинні, внутрішньоособистісні якості. Якщо у підлітковому віці головним є зовнішній вигляд, стиль, одяг, то в юності домінуючим стає інтерес до особистісних характеристик: цінностей, переконань, моральних орієнтацій, життєвих цілей і поглядів. Це означає, що юнаки й дівчата не просто сприймають інших як носіїв певних рис, а прагнуть зрозуміти внутрішній світ співрозмовника, передбачити його реакції, мотивацію, емоційний стан. Таким чином, формується більш глибока, індивідуалізована система соціальної перцепції, що тісно пов'язана з розвитком емпатії, соціального інтелекту та здатності до рефлексії [22].

Паралельно з цим відбувається інтенсивне формування власного образу «Я». Якщо в дитинстві та підлітковому віці він часто ґрунтувався на ідентифікації з дорослими (батьками, вчителями, кумирами), то в юнацькому віці зростає потреба у самотійному формуванні уявлень про себе, власну унікальність і несхожість на інших. Водночас це породжує нову емоційну реальність – юнак чи дівчина можуть вперше гостро відчувати відокремленість, самотність, навіть відчуження. Усвідомлення себе як окремої особистості

супроводжується як піднесенням інтересом до власного внутрішнього світу, так і страхом втратити емоційний зв'язок з іншими.

У цьому контексті стає зрозумілою надзвичайна важливість дружніх стосунків – як ресурсу підтримки, прийняття, розуміння, а також як простору для саморозкриття. Проте, саме в юнацькому віці зростає вибірковість у стосунках. Молодь дедалі уважніше ставиться до питання, кому довіряти, з ким ділитися особистими переживаннями. Вибір друзів будується не на основі зовнішніх ознак, а з урахуванням психологічної близькості, емоційної підтримки, взаємоповаги та прийняття. Саме психологічна сумісність – спільність поглядів, емоційна налаштованість, взаємне розуміння визначає якість і стабільність таких стосунків. Зі свого боку, відсутність сумісності чи емпатійності може призвести до фрустрації, відчуження або навіть розриву контактів [10].

Паралельно з формуванням уявлень про інших, змінюється й самосприйняття – юнаки формують образ власного «Я», що включає як уявлення про риси характеру, здібності, цінності, так і образ тілесного «Я». Самооцінка тілесності часто пов'язана з емоційним комфортом у соціальних взаєминах, упевненістю у собі, почуттям привабливості й прийняття. У випадку, коли тіло або зовнішність сприймається критично, виникають внутрішні конфлікти, які можуть негативно впливати на соціальні контакти, включеність у групу, здатність будувати відкриті дружні стосунки [15].

Варто зазначити, що в юнацькому віці соціальна ідентичність формується не лише на основі індивідуального «Я», але й через образ «Ми» – типовий образ однолітків своєї статі. І якщо образ «Я» є більш диференційованим, емоційно насиченим, то образ «Ми» – загальнішим, стереотипним. Порівняння себе з груповим образом часто зумовлює внутрішні суперечності, породжує сумніви, прагнення до самоствердження або, навпаки, до конформності.

Юнацький вік також характеризується схильністю до створення замкнених груп, де через спільну символіку, поведінкові ритуали та правила спілкування молодь відмежовується від «інших». Таке групове об'єднання допомагає зменшити екзистенційний страх ізоляції, втрати ідентичності, забезпечує відчуття безпеки, прийняття та значущості. Участь у таких групах часто дає змогу відчувати свою «своїсть», пройти перевірку на вірність, емоційну залученість, і водночас створює передумови для розвитку моральної відповідальності перед іншими [13].

Окрім впливу однолітків, вагому роль у становленні міжособистісних стосунків відіграє сім'я. Саме батьки є першими, хто формує базові уявлення про довіру, любов, підтримку, стиль спілкування. Освітній рівень, культура взаємин, емоційний клімат у родині, а також стиль виховання суттєво впливають на майбутню здатність юнаків і дівчат до емоційної відкритості, самоповаги та прийняття інших.

Отже, юнацький вік є періодом глибоких трансформацій у структурі самосвідомості, системі міжособистісних контактів та соціальної ідентичності. Прийняття себе, власного тіла, емоційної індивідуальності та здатність до побудови довірливих взаємин із значущими іншими, насамперед у дружбі, є ключовими показниками особистісної зрілості. Психологічна сумісність, емпатія, рефлексивність, а також позитивна тілесна самооцінка – критично важливі чинники, що визначають якість міжособистісних контактів у цей складний, але надзвичайно важливий життєвий період [29].

У юнацькому віці помітно зростає прагнення молоді до встановлення рівноправних стосунків із дорослими, у яких останні виступають не стільки як авторитетні наставники, скільки як партнери по діалогу, друзі та порадики. Це пов'язано з інтенсивним процесом соціалізації та засвоєнням ролей дорослого, що формує потребу у комунікації з дорослими – зокрема, з тими, хто здатен надати практичну життєву пораду або емоційну підтримку.

Водночас, юність є періодом посиленого прагнення до автономії – як поведінкової, так і емоційної. Молоді люди намагаються вийти з-під тотального контролю батьків, що часто стає джерелом конфліктів у разі невміння дорослих визнати право підлітка на самостійність. У результаті в юнацькому віці комунікативні акценти зміщуються в бік однолітків: чим менш задовільними є стосунки з батьками, тим інтенсивнішим стає спілкування з ровесниками. Особливої автономії юнаки вимагають у сферах дозвілля, особистісного вибору, міжособистісних контактів і ціннісних орієнтацій [38].

Ці ж закономірності проявляються й у системі взаємин у навчальному середовищі. Ставлення до освітнього закладу, викладачів і самого процесу навчання залежить від низки чинників: загального престижу закладу, відповідності освітньої програми професійним інтересам, а також якості міжособистісних контактів з педагогами та одногрупниками. У юнацькому віці формується професійне самовизначення, що також впливає на характер взаємин з викладачами: якщо в підлітковому віці пріоритетними були емоційні якості вчителя, то на юнацькому етапі більше цінується його професійна компетентність та вміння справедливо реалізовувати педагогічний вплив.

Водночас, у юнаків загострюється критичне ставлення до дорослих, зокрема до викладачів. Нерідко така критичність поєднується з пасивною позицією у навчанні, вимогами спрощення навчального процесу та уникненням самостійної пізнавальної діяльності. Це свідчить про внутрішню суперечливість цього періоду: з одного боку – прагнення до самостійності, з іншого – відсутність повної готовності до відповідальності [3].

Вибір професії в юності ґрунтується на попередньому досвіді, особистісних цінностях та уявленнях про бажану діяльність. Юнаки схильні до переоцінки власних можливостей та здобутків, що часто не збігається з оцінками дорослих. Важливою є також наявність позашкільних референтних груп, до яких молоді люди відчують приналежність.

У стосунках із викладачами юнаки віддають перевагу інтелектуально зорієнтованим взаєминам. Влада дорослого оцінюється нижче, ніж, наприклад, авторитет спортивного тренера або лідера серед ровесників. Однак справедливість у реалізації педагогічної ролі завжди викликає повагу. Якщо підлітки високо цінують людські якості викладача, то юнаки акцентують передусім на професійно-педагогічній компетентності, водночас не знецінюючи його особистісні риси [5].

Потреба в міжособистісному спілкуванні з однолітками у цьому віці стрімко зростає. Це зумовлено як інформаційною функцією комунікації (отримання знань, яких не дають дорослі), так і соціальною (формування статусу, відпрацювання ролей) та емоційною (відчуття підтримки, групової приналежності). Йдеться не лише про формальну вікову спільність, а про подібність соціального статусу, цінностей і стилю життя – саме ці чинники формують юнацьку субкультуру.

У цей період з'являються перші емоційно значущі, довготривалі, хоча часто романтизовані дружні або любовні зв'язки. Таким чином, спілкування юнаків набуває якісно нових характеристик, де провідною є потреба в автономії, самовираженні, емоційній підтримці та ідентичності [18].

Зміст і характер спілкування юнаків із представниками різних соціальних груп визначається їх прагненням до самореалізації та становлення як самостійних суб'єктів у значущих сферах життєдіяльності. Провідною темою розмов старшокласників зазвичай є особисті питання – як власні, так і партнерів по спілкуванню, взаємини з оточенням, плани на майбутнє, стосунки з батьками, вчителями, ровесниками, а також питання самопізнання, фізичного та інтелектуального розвитку [4].

У стосунках із дорослими, насамперед із батьками, поступово зростає рівень демократизації. Підлітки прагнуть до більшої автономії, однак водночас вплив дорослих, особливо в ключових життєвих питаннях, залишається значущим. Юнаки й дівчата потребують звернення до досвіду

старших у процесі самовизначення, але ефективною така взаємодія є лише за умов довіри, підтримки й поваги до їхньої особистості. Довіра у спілкуванні з дорослими дає змогу молоді відчувати емоційну підтримку, розуміння, а також знайти відповіді на складні питання, пов'язані зі смыслом життя, плануванням майбутнього, вибором професії [1].

Спілкування з дорослими відбувається хвилеподібно: періоди активного емоційного контакту змінюються фазами зниження інтенсивності, що пов'язано з потребою часу для осмислення нових викликів і питань.

Водночас спілкування з ровесниками займає особливе місце в житті старшокласників. У цей період спостерігається як кількісне збільшення потреби в соціальній взаємодії, так і якісне її поглиблення. Підлітки виходять за межі звичних середовищ: школи, дому, району і активно освоюють ширший соціальний простір, включаючи онлайн-середовище [36].

Юнацька дружба, на відміну від підліткової, стає більш інтимною, вибірковою і стабільною. Це перші глибокі емоційні прив'язаності, що характеризуються щирістю, довірою, відданістю. Друг для юнака – це не просто приятель, а «інший Я»: хтось бачить у ньому відображення себе, хтось психологічний захист, зразок для наслідування або емоційне доповнення. Саме з другом юнаки найчастіше діляться своїми переживаннями, секретами, шукають підтримки та щирого співчуття. Дружба набуває багатофункціонального характеру: вона може бути як способом проведення дозвілля, так і глибоким засобом емоційного та особистісного саморозкриття.

Отже, в юнацькому віці спілкування стає важливим інструментом особистісного становлення. Зміна його форм і характеру зумовлена потребами в автономії, самопізнанні, соціальному визнанні та глибоких міжособистісних зв'язках. Спілкування з дорослими набуває рис партнерства, а взаємини з однолітками – значущого емоційного і соціального підґрунтя для формування зрілої особистості [39].

У юнацькій дружбі чітко простежуються гендерні особливості комунікації. Зокрема, потреба в інтимній дружбі виникає у дівчат приблизно на 1,5–2 роки раніше, ніж у хлопців. Дружба дівчат, як правило, має вираженіший емоційний компонент, вона ґрунтується на глибокому емоційному обміні, чутливості до переживань іншої людини, довірливості та бажанні розуміти і бути зрозумілою [11].

Загалом психологія спілкування в юнацькому віці базується на суперечливому поєднанні двох ключових потреб – індивідуалізації (усвідомлення себе як окремої особистості) та афіліації (потреби в належності до значущої групи або близьких міжособистісних зв'язках). Це поєднання зумовлює складну динаміку між прагненням до автономії та одночасною потребою в близькому емоційному контакті.

Однак юнацька дружба нерідко ускладнюється притаманними цьому віку особистісними рисами надмірною вимогливістю, критичністю до інших, схильністю до безкомпромісності та підвищеною егоцентричністю. Усе це створює передумови для емоційного напруження, конфліктів і навіть розривів у взаємостосунках із близькими ровесниками [25].

У ранній юності значно зростає також потреба в самотності. При цьому йдеться не про соціальну ізоляцію, а про особливу форму комунікативної самотності – внутрішній діалог, уявне спілкування з ідеальним партнером, із самим собою або вигаданими особами. Така форма самозаглибленості сприяє рефлексії, внутрішньому самопізнанню та емоційному дозріванню. Наодинці з собою юнаки і дівчата нерідко програють життєві сценарії, ролі, які є недосяжними в реальності, використовують уявні ситуації як спосіб емоційного переживання та адаптації [32].

Важливою складовою міжособистісної взаємодії в юнацькому віці є перше кохання. Воно виникає як форма емоційного тяжіння до іншої людини, прагнення до душевної близькості, розуміння й прийняття. Перше кохання часто набуває форм симпатії, захоплення, закоханості, а іноді – особливої

форми дружби-кохання, що поєднує емоційну глибину дружби з елементами романтичного тяжіння. Цей досвід має велике значення для формування емоційної зрілості, впливає на становлення самооцінки, розвиток емпатії та моделювання подальших партнерських стосунків.

Отже, юнацький період характеризується не лише активним пошуком міжособистісних зв'язків, а й поступовим усвідомленням їх глибини, складності й значущості для формування власної ідентичності [10].

На етапі юності важливою стає ідентифікація з певними групами, що сприяє розвитку колективних соціальних зв'язків. Юнаки та дівчата прагнуть належати до соціальних груп, визначених спільними інтересами, цінностями та переконаннями. Ідентифікація з певними групами не лише допомагає усвідомити своє місце в суспільстві, але й визначає специфіку спілкування, ставлення до інших людей, норм поведінки.

У юнацькому віці також підвищується здатність до рефлексії, критичнішого ставлення до себе та оточення. Це дає змогу юнакам і дівчатам не тільки переосмислювати власні переконання та ідеали, а й глибше розуміти інших, їхні мотиви, почуття. Зміни в самосвідомості та соціальних взаємодіях часто призводять до перебудови відносин із сім'єю, друзями, однолітками. Поява нових друзів, а також емоційні та романтичні стосунки, значною мірою визначають соціальне життя підлітків [26].

Особливу роль в розвитку соціальних навичок і особистісної автономії відіграє спілкування з ровесниками. У юнацькому віці особливо важливою стає здатність до партнерської взаємодії, конструктивного вирішення конфліктів, встановлення контактів на рівних умовах. Спілкування з однолітками допомагає краще зрозуміти особисті межі та потреби, а також сприяє розвитку комунікативних і емоційних навичок, таких як емпатія, здатність до саморегуляції та адекватної самооцінки [4].

1.3. Конфліктність як особливість міжособистісної взаємодії в юнацькому віці

Конфліктність у пізньому юнацькому віці є важливим аспектом міжособистісних взаємодій, що визначається на тлі розвитку самостійності, автономії та пошуку власної ідентичності. Пізній юнацький вік характеризується інтеграцією внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на соціальні відносини та сприяють формуванню різних форм конфліктних ситуацій. Одним із важливих аспектів у цей період є дружба, зокрема, дружба між дівчатами, яка має свої специфічні риси [20].

Підвищена конфліктність у пізньому юнацькому віці часто зумовлена внутрішніми суперечностями, пов'язаними з процесом самовизначення. У цей період у молоді особливо гостро проявляються прагнення до самостійності, боротьба за автономію, а також бажання знайти своє місце у світі. Пошук самоідентифікації часто відбувається через взаємодію з іншими, що, своєю чергою, призводить до конфліктів через розбіжності в уявленнях, цінностях і поглядах. Юнаки та дівчата можуть переживати конфлікти в родині, з однолітками, у навчальному середовищі, що пов'язано з їхнім прагненням до індивідуальності та зростаючою необхідністю визнавати власні погляди та прагнення, а не слідувати нав'язаним [24].

Крім того, конфлікти між підлітками і дорослими можуть виникати через неможливість останніх розпізнати і прийняти автономію молодої особи. Напруга між потребою в незалежності та необхідністю підтримувати соціальні зв'язки може стати джерелом конфліктів.

Особливості дружби між дівчатами в пізньому юнацькому віці відрізняються значною емоційною інтенсивністю. Дівчата часто шукають в іншій людині підтримку, емоційне тепло та співчуття, і тому їхні стосунки можуть бути глибшими та інтимнішими порівняно з дружбаю юнаків. Така дружба часто включає у себе емоційні переживання, високий рівень співчуття

та взаєморозуміння. У пізньому юнацькому віці важливою є емоційна стабільність і підтримка з боку подруг.

Дружба дівчат часто має конструктивний характер, адже вони активно обмінюються думками та переживаннями, а також підтримують одна одну в складних ситуаціях, таких як соціальна ізоляція, пошук свого місця в житті, труднощі у відносинах з іншими людьми. Проте така дружба не позбавлена і труднощів: емоційна напруженість і очікування від партнера у дружбі можуть стати причиною конфліктів [7].

Дівчата в пізньому юнацькому віці можуть переживати значні емоційні розриви у дружбі через високі вимоги до себе та партнера. Водночас конфлікти часто виникають через непорозуміння або через складність розмежування дружніх і романтичних почуттів. У цьому віці відбувається активний процес ідентифікації зі своїми подругами, що може призводити до високої емоційної залежності і водночас до її руйнування при виникненні будь-яких непорозумінь.

Конфліктність у пізньому юнацькому віці є важливим психологічним механізмом, що дозволяє індивіду розвиватися через боротьбу з зовнішніми та внутрішніми бар'єрами. Водночас, конфлікти можуть мати різні форми і джерела, залежно від специфіки міжособистісних взаємодій, соціальних ролей та розвитку ідентичності [38].

Дружба дівчат є ключовим елементом їхнього соціального світу, адже через цю дружбу вони не лише пізнають себе, але й навчаються конструктивно вирішувати конфлікти та взаємодіяти з іншими. Однак ця дружба є також джерелом численних суперечностей і напруги, що обумовлене специфічною емоційною інтенсивністю відносин.

Таким чином, конфлікти в пізньому юнацькому віці мають суттєвий вплив на формування особистості, а розуміння механізмів їх виникнення та особливостей у різних типах відносин (зокрема, в дружбі дівчат) є важливим

аспектом для подальшого розвитку соціальних та емоційних навичок молодих людей [9].

Пізній юнацький вік (16-18 років) є важливим етапом в психологічному розвитку, на якому відбуваються суттєві зміни в самосвідомості, системі цінностей та вміннях взаємодіяти з іншими людьми. Цей період супроводжується активним пошуком власної ідентичності та місця в соціумі, що часто спричиняє внутрішні конфлікти між прагненням до самостійності та необхідністю приймати соціальні норми й очікування. Цей процес самовизначення на рівні особистісних та соціальних відносин може призводити до напружених ситуацій і конфліктів [15].

Психологи відзначають, що конфлікти в цей період є важливими для розвитку емоційної та соціальної компетентності. Вони можуть виникати через різні фактори:

- Ідентичність та соціальні ролі: в юнацькому віці особа стикається з необхідністю знайти власну соціальну роль. Часом виникають труднощі через те, що існують різні соціальні очікування щодо її поведінки, що часто стає причиною конфліктів з однолітками чи батьками.

- Конфлікти з авторитетами: зростаюча потреба в незалежності від батьків та педагогів часто призводить до конфліктів з авторитетними фігурами. Юнаки та дівчата починають більше протестувати проти норм, нав'язаних дорослими, і прагнуть самостійно приймати рішення.

- Міжособистісні конфлікти в групах однолітків: на цьому етапі інтенсивно формуються соціальні групи, і взаємодія з однолітками є ключовою. Пошук "свого місця в колективі" часто призводить до конфліктів через бажання стати частиною певної групи, що вимагає від молодих людей компромісу між власними цінностями та вимогами оточення [33].

Дружба є важливим аспектом соціальної взаємодії в пізньому юнацькому віці, адже вона сприяє розвитку емоційної стабільності, комунікативних навичок, а також можливості для самовираження. Дружні

стосунки допомагають юнакам і дівчатам вирішувати конфлікти, знайти підтримку в складних ситуаціях і краще розуміти свої емоції [2].

Дружба дівчат у пізньому юнацькому віці має свої особливості, які вказують на емоційну інтенсивність та глибину. Однією з ключових характеристик є:

- Емоційна інтенсивність: дівчата в юнацькому віці часто мають більш виражену потребу в емоційному контакті. Вони можуть надавати більше значення глибоким емоційним переживанням та підтримці, що робить їхні стосунки не лише інтимними, а й дуже чутливими до будь-яких змін.

- Взаєморозуміння та підтримка: дружба серед дівчат часто ґрунтується на високому рівні взаєморозуміння та емоційної підтримки. Це дозволяє вирішувати внутрішні конфлікти, адже подруга часто є тим підтримуючим фактором, який дозволяє зберігати стабільність у житті в умовах емоційної напруги та труднощів.

- Психологічні потреби: в юнацькому віці дівчата часто шукають підтвердження свого Я через своїх подруг. Їхні стосунки характеризуються як взаємодопомога і бажання зрозуміти один одного. Вони схильні до спільних переживань, що стає основою для тісної емоційної прив'язаності [14].

Однак, існують і труднощі, які можуть призвести до конфліктів. Висока емоційна залежність і очікування від подруги можуть спричинити внутрішнє розчарування або заздрощі, якщо одна з дівчат починає віддалятися або змінювати соціальне коло спілкування.

Типові причини конфліктів у дружбі дівчат:

- Конфлікти через ревності: у пізньому юнацькому віці зростає потреба в увазі з боку однолітків та протилежної статі, що може спричиняти ревності та конкуренцію між подругами.

- Конфлікти через емоційну залежність: коли одна з подруг стає надмірно залежною від іншої в емоційному плані, це може викликати внутрішні конфлікти і напруження в стосунках. Можливість однієї з подруг

стати «центричним» елементом стосунків іноді призводить до емоційного виснаження іншої сторони.

– Нерозуміння особистих кордонів: в пізньому юнацькому віці важливо визначити особисті межі, що часто стає викликом для дружби дівчат. Недостатнє розуміння особистих меж може призвести до конфліктів, коли одна подруга намагається контролювати або нав'язувати свою точку зору [35].

Конфлікти в пізньому юнацькому віці, зокрема в дружбі, можуть мати різний вплив на особистісний розвиток. З одного боку, вони можуть бути причиною стресу і емоційного вигорання, а з іншого – вони є важливою складовою процесу соціалізації і розвитку. Протягом конфліктних ситуацій молоді люди вчаться:

1. Розв'язувати міжособистісні проблеми: вони набувають навичок емоційної регуляції, вчаться домовлятися, встановлювати особисті межі.
2. Керувати емоціями: юнаки та дівчата вчаться розуміти та контролювати свої емоції, зокрема, під час конфліктів.
3. Будувати здорові стосунки: через конфлікти вони розвивають здатність до компромісів, що є основою для побудови зрілих та здорових міжособистісних відносин [12].

Конфліктність є природною частиною міжособистісної взаємодії в пізньому юнацькому віці, адже цей період є часом активного пошуку себе і своєї ролі в соціумі. У дружбі дівчат ця конфліктність набуває емоційно насиченого характеру через потребу в глибоких емоційних зв'язках і підтримці. Водночас конфлікти в дружбі можуть мати конструктивний вплив, допомагаючи юнакам і дівчатам розвиватися, отримувати новий досвід і формувати навички соціальної взаємодії [4].

Отже, конфліктність є важливим фактором у формуванні особистості молодшої людини. Розуміння джерел та особливостей конфліктів у пізньому юнацькому віці дає можливість краще підтримувати молодь на шляху до самостійності, сприяючи розвитку її емоційної зрілості та соціальної адаптації.

Висновки до розділу 1

Психологічна сумісність є ключовим чинником, що визначає успішність міжособистісних стосунків, зокрема в контексті дружніх відносин. У юнацькому віці, коли інтенсивно відбувається формування особистісної ідентичності, важливими стають такі компоненти сумісності, як емоційна та когнітивна близькість, схожість у ціннісних орієнтаціях та стилях комунікації. Брак психологічної сумісності може стати основною причиною розвитку конфліктів між юначками, що виражається в емоційному напруженні та відсутності взаєморозуміння.

Юнацький вік є сенситивним періодом розвитку, що має свої особливості у міжособистісній взаємодії. Важливими є зміни в соціальному функціонуванні, зокрема, у відносинах з однолітками та дорослими, що пов'язані з прагненням до автономії і самовираження. У цей час у юнаків і юначок формується потреба у власному просторі для самовираження та внутрішнього розвитку, що може сприяти виникненню конфліктів у групі. Водночас зміни в емоційно-особистісному плані визначають глибину і інтенсивність міжособистісних взаємодій.

Нарешті, конфліктність як властивість міжособистісної взаємодії в юнацькому віці має специфічну природу. У цьому віці конфлікти часто виникають через внутрішні суперечності, потребу у самовираженні, відмінності в світогляді, а також через стресові ситуації, пов'язані з пошуком ідентичності та соціальної ролі. У контексті дружби дівчат конфліктність проявляється не тільки в суперечках, але й у боротьбі за емоційну близькість, за лідерство в групі, а також за особисте визнання і підтримку. Взаємодія з однолітками стає своєрідною ареною для тестування особистісних меж і побудови власних соціальних стратегій.

Отже, психологічна сумісність, як чинник міжособистісної взаємодії, відіграє важливу роль у формуванні конструктивних або деструктивних стосунків у юнацькому віці.

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СУМІСНОСТІ НА ПРОЯВИ КОНФЛІКТНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

2.1. Теоретико-методологічне обґрунтування методів дослідження

У межах реалізації поставленої мети та перевірки гіпотези було організовано емпіричне дослідження, спрямоване на дослідження впливу психологічної сумісності на рівень конфліктності в юнацькому віці.

У дослідженні взяли участь 30 дівчат віком від 17 до 18 років, які перебувають у міжособистісних дружніх стосунках.

Емпіричне дослідження здійснювалося у кілька етапів:

На першому етапі було організовано процес дослідження: створено Google-форму для збору даних, визначено дослідницьку вибірку, а також проведено діагностику психологічної сумісності та рівня конфліктності у дівчат юнацького віку.

Другий етап передбачав обробку отриманих результатів: проведено кількісний і якісний аналіз даних, здійснено їх узагальнення, інтерпретацію та формулювання основних висновків дослідження.

Гіпотеза дослідження: психологічна сумісність впливає на прояви конфліктності в міжособистісних стосунках в юнацькому віці.

Завдання дослідження:

1. Теоретично проаналізувати поняття психологічної сумісності та конфліктності в контексті наукових психологічних досліджень;
2. Вивчити вікові особливості юнацького періоду як фону для формування міжособистісних взаємин;
3. Охарактеризувати психологічну сумісність як чинник, що впливає на рівень конфліктності у міжособистісній взаємодії;
4. Експериментально дослідити взаємозв'язок між рівнем психологічної сумісності та проявами конфліктності в юнацькому віці.

З метою реалізації емпіричної частини дослідження відповідно до сформульованих завдань та висунутої гіпотези було використано такі психодіагностичні методики:

1. Методика діагностики міжособистісних стосунків за Т. Лірі призначена для вивчення стилю і структури міжособистісних відносин та їх особливостей, а також дослідження уявлень випробуваного про себе, своє «ідеальне Я», ставлення до самого себе. Методика дозволяє виявити зони конфліктів випробуваного.

Опитувальник складено відповідно цим виділеним типам міжособистісної поведінки і являє собою набір з 128 простих лаконічних характеристик-епітетів, які групуються за 16 питань у 8 октантах, що відображають різні психологічні профілі. Методика може бути представлена випробуваному списком або на окремих картках. Оцінюючи себе по пунктах опитувальника, випробовуваний повинен відзначати + ті характеристики, які вважає притаманними собі.

Кожному з 8 октантів відповідає наступний тип міжособистісних відносин: авторитарний, егоїстичний, агресивний, підозрілий, покірно-сором'язливий, залежний, доброзичливий, альтруїстичний.

Отримані кількісні показники по кожному з октантів від 0 до 16 переносяться на психограму. На відповідній номером октанта-координаті, на рівні, відповідному отриманим балам, проводяться дуги. Показники, що перевищують 8 балів, свідчать про акцентуації властивостей, що виявляються даними октант.

Бали, що досягають рівня 14–16, свідчать про труднощі соціальної адаптації. Низькі показники за всіма Октант (0–3 бали) можуть бути результатом скритності і невідвертості випробуваного.

Перші чотири типи міжособистісних відносин – 1, 2, 3 і 4 – характеризуються перевагою неконформних тенденцій і схильністю до дез'юктивним (конфліктним) проявам (3, 4), більшою незалежністю думки,

завзятістю у відстоюванні власної точки зору, тенденцією до лідерства і домінування (1, 2).

Інші чотири октанта – 5, 6, 7, 8 – представляють протилежну картину: переважання конформних установок, конгруентність у контактах з оточуючими (7, 8), невпевненість у собі, податливість думці оточуючих, схильність до компромісів (5, 6).

За спеціальними формулами визначаються показники за основними чинниками: домінування і дружелюбність.

Домінування = $(I-V) + 0,7 \times (VIII + II-VI)$ Дружелюбність = $(VII-III) + 0,7 \times (VIII-II-IV + VI)$.

2. Психодіагностичний тест на психологічну сумісність за О. Співаком:

Інструкція. Анкетування проводиться між двома особами. Респонденти мають висловити свою думку («так», «буває по-різному», «ні») стосовно запропонованих тверджень:

1. Мені легше запитати дорогу в перехожого, ніж шукати її за картою.
2. Люблю вибирати і купувати квіти.
3. Я стараюсь заводити знайомства, які можуть принести користь.
4. На мою думку, краще діяти, ніж розмірковувати.
5. Мене дратує неакуратний почерк або неакуратно виконана робота.
6. На мою думку, краще чергування горя і радості, ніж одноманітне життя.
7. Вважаю, нема нічого такого, чого не можна було б довірити рідній людині.
8. Вважаю, що людині притаманні доброта і такт, це є найважливішим.
9. Мені подобається жартувати над тими, хто здається мені не дуже розумним.
10. Люблю лижні прогулянки взимку, а влітку - плавання на довгу дистанцію.

11. Вважаю, що людина, яка не вміє триматися з гідністю, навряд чи розумна.

12. На мою думку, чиста совість важливіша за матеріальну вигоду.

13. Впевнений - якщо з людьми поводитися м'яко, вони втрачають відчуття відповідальності.

14. У їжі мені більше подобається витонченість, ніж різноманітність.

15. Для мене важливо, що про мене думають близькі, а думки інших мене не цікавлять.

16. Мені подобається обговорювати прочитану книжку або фільм.

Результати тестування підрахувати за такою шкалою: відповідям «так» нараховується 2 бали, «буває по-різному» – 1 бал, «ні» – 0 балів. Підрахувати різницю між сумами балів респондентів за парними висловлюваннями, а також різницю між сумами балів респондентів за непарними висловлюваннями.

Отже, якщо співпадіння відповідей становить 81–100%, рівень сумісності вважається високим.

Якщо співпадіння становить 61–80%, рівень сумісності вважається середнім.

Якщо співпадіння становить менше ніж 60%, рівень сумісності вважається низьким.

3. Методика типового реагування на конфліктні ситуації К. Томаса

К. Томас описує такі стилі поведінки особи в конфлікті:

1) суперництво (конкуренція) як намагання задовольнити власні інтереси за рахунок інших;

2) пристосування як жертвування власними інтересами на користь іншого;

3) компроміс як прагнення частково задовольнити як свої домагання, так і прагнення опонента;

4) уникнення як відмова від власних інтересів і від захисту інтересів іншої людини;

5) співпраця, яка є пошуком альтернативи, прагненням максимально врахувати як власні інтереси, так і інтереси партнера.

Опитувальник К. Томаса описує кожен з п'яти перерахованих стилів. У різних сполученнях вони згруповані у 30 пар, у кожній з яких респондент має вибрати те судження, що найбільш типове для характеристики його поведінки.

Інструкція досліджуваному. Уявіть типову ситуацію професійного спілкування і виберіть з поданого переліку найбільш властивий вам спосіб реагування. У бланку відповідей (ключі до тесту) позначте обраний варіант. Послідовно опрацюйте всі твердження тесту, не пропускаючи жодного. Над відповідями не замислюйтеся, оскільки «правильних» і «неправильних» відповідей тут немає.

Користуючись ключем, підраховують кількість відповідей, які збіглися за кожним розділом (а). Кількісно показник для кожного із п'яти стилів поведінки (П.) підраховується за формулою:

$$П_i = (n_i / 12) \cdot 100\%.$$

Одержані значення показників П. переносяться на сітку Томаса і розміщуються біля відповідних точок двопараметричної моделі регулювання конфліктів. Таким чином отримують поле тенденцій поведінки особистості у конфліктних ситуаціях.

2.2. Аналіз результатів емпіричного дослідження

Емпіричну вибірку склали 30 респонденток юнацького віку (17–18 років), які перебувають у міжособистісних дружніх стосунках. Емпіричний етап дослідження було реалізовано шляхом організації онлайн-опитування за допомогою сервісу Google форми.

Для дослідження стилю і структури міжособистісних стосунків та їх особливостей нами була використана методика діагностики міжособистісних стосунків Т. Лірі. Методика дозволяє виявити зони конфліктів випробуваного.

Результати переважних типів міжособистісної взаємодії респонденток юнацького віку представлені на діаграмі 2.2.1.

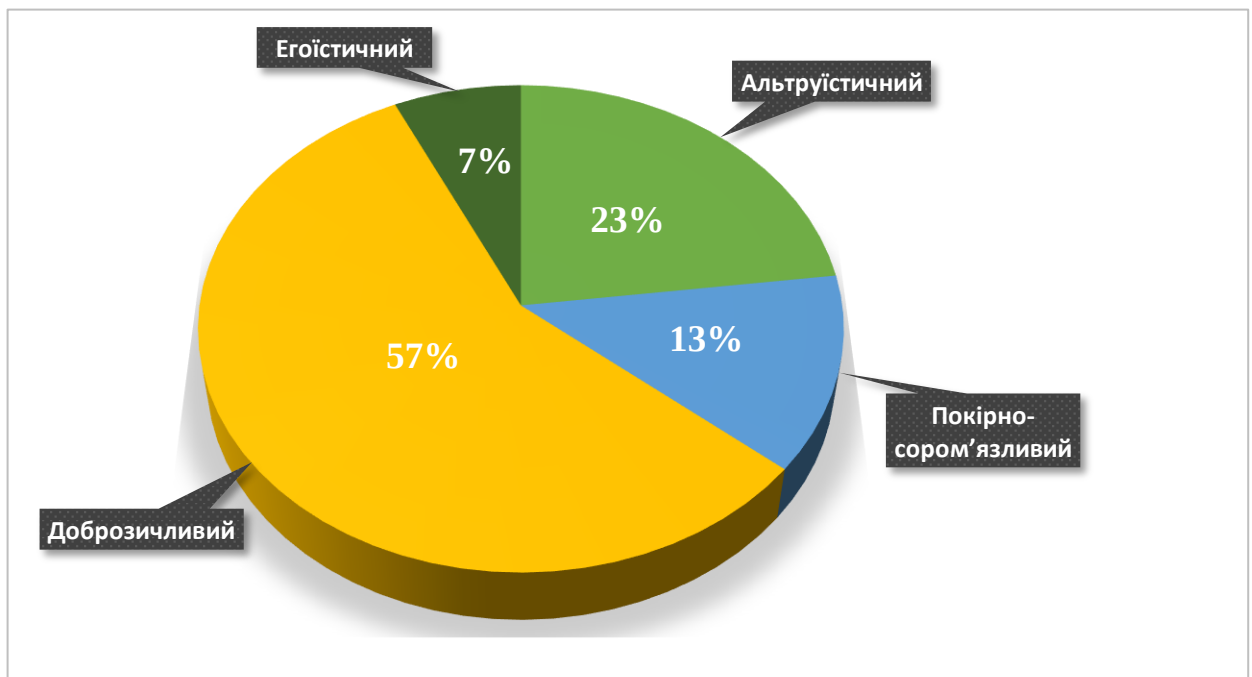

Рис. 2.2.1. Результати переважних типів міжособистісної взаємодії респонденток за методикою Т. Лірі

Отже, ми бачимо, що серед 8 типів міжособистісної взаємодії, серед дівчат юнацького віку переважають наступні чотири: доброзичливий (17 дівчат, 57%), альтруїстичний (7 дівчат, 23%), егоїстичний (2 дівчини, 7%) та покірно-сором'язливий (4 дівчини, 13%).

Але, для того, щоб детальніше дослідити саме у яких типах міжособистісних стосунків виникають конфлікти, ми зосередилися на кожній парі дівчат, які перебувають у дружніх стосунках між собою, та отримали наступні поєднання типів, які представлені у таблиці 2.2.1.

Табл. 2.2.1.

<i>доброзичл. тип + доброзичл. тип</i>	<i>альтруїст. тип + покірн. сором.</i>	<i>доброзичл. тип + альтруїст. тип</i>	<i>егоїстичн. тип + доброзичл. тип</i>
40% 6 жіночі пари	27% 4 жіночі пари	20% 3 жіночі пари	13% 2 жіночі пари

Більш наглядно результати представлені на діаграмі 2.2.2.

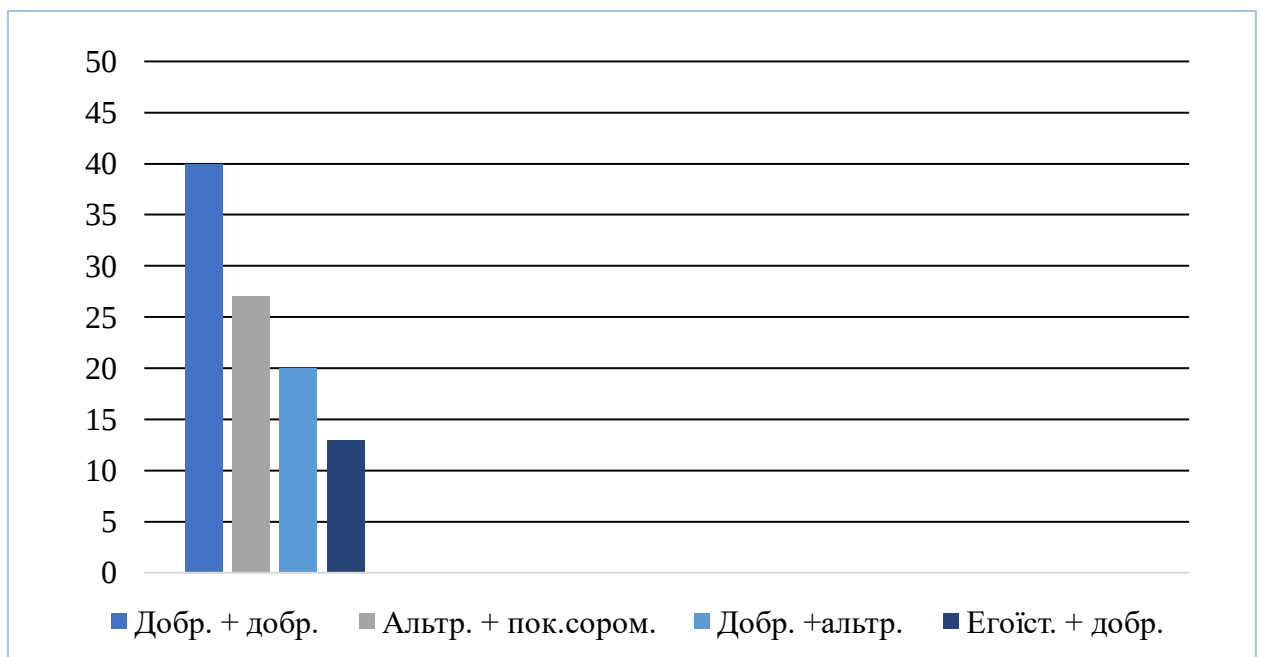

Рис. 2.2.2. Поєднання типів міжособистісної взаємодії у респонденток, які перебувають у дружніх стосунках

Таким чином, ми бачимо наступні поєднання типів міжособистісної взаємодії між респондентками, які перебувають у дружніх стосунках:

1. Доброзичливий + доброзичливий: найпоширеніше поєднання в дружбі між дівчатами. Базується на підтримці, теплоті, співпереживанні.

Респондентки схильні ділитися особистим, шукати емоційної підтримки, бути «сестрами по духу». Це основа стійкої емоційної дружби.

2. Альтруїстичний + покійно – сором'язливий: поширений тип у парах, де одна з дівчат більш активна, «опікується» іншою. Альтруїстична дівчина бере на себе роль захисниці, порадниці. Покійно-сором'язлива дівчина легко приймає цю турботу, що створює нерівномірну, але стабільну взаємодію. Часто спостерігається в стосунках «лідер – тиха подруга».

3. Доброзичливий + альтруїстичний: такі стосунки також часто зустрічаються. Дуже позитивна комбінація, де обидві сторони готові до емоційної взаємодії, турботи і взаємоповаги. Такі стосунки часто довготривалі й глибокі емоційно.

4. Егоїстичний + доброзичливий: зустрічається не рідко, але може бути нестійким поєднанням. Доброзичлива дівчина часто «тягне» стосунки, а егоїстична – користується підтримкою. З часом доброзичлива сторона може відчувати використання, що призводить до розриву або переоцінки дружби.

Наступною методикою була методика психологічної сумісності О. Співака. Застосування цієї методики дало змогу оцінити рівень міжособистісної сумісності у дружніх парах, ступінь збігу психологічних установок, емоційного комфорту та взаємного прийняття, що є важливими аспектами для розуміння конфліктності чи її відсутності у стосунках.

Для того, щоб наглядно побачити, якому рівню психологічної сумісності відповідає певне поєднання типів міжособистісних стосунків, ми створили таблицю 2.2.2.

Табл. 2.2.2.

Рівень сумісності	Тип міжособистісних стосунків			
	добр. + добр.	альтр. + пок.сором.	добр. + альтр.	егоїст. + добр.
високий	+		+	
середній		+		
низький				+

Отже, ми отримали наступні рівні психологічної сумісності в залежності від типу поєднання міжособистісних стосунків:

1. Доброзичливий – доброзичливий: поєднання двох доброзичливих типів зазвичай характеризується високим рівнем психологічної сумісності, оскільки обидва партнери орієнтовані на позитивну взаємодію, відкриті до комунікації та прагнуть до гармонії у взаєминах. Їх спілкування насичене підтримкою, розумінням та взаємною повагою. Таким чином рівень конфліктності буде низьким. Обидві подруги, як правило, уникають конфронтацій та прагнуть зберігати мир у стосунках, що значно знижує ризик виникнення конфліктів.

2. Альтруїстичний – покірно-сором'язливий: таке поєднання зазвичай демонструє середній рівень сумісності. Альтруїстичний партнер проявляє турботу та готовність підтримувати, тоді як покірно-сором'язливий – пасивний у прояві ініціативи, часто схильний до підпорядкування. Через це може спостерігатися певний дисбаланс у взаєминах, де один партнер відіграє більш активну роль у встановленні контакту. Таким чином рівень конфліктності буде низьким або помірним. Попри загальну доброзичливість взаємодії, покірний тип може відчувати внутрішню напругу через надмірну

залежність, що у деяких випадках може спричинити незначне незадоволення. Проте відкриті конфлікти трапляються рідко.

3. Доброзичливий – альтруїстичний: таке поєднання вважається одним із найгармонійніших. Обидва типи орієнтовані на допомогу, підтримку та створення комфортного психологічного простору для партнера. Це закладає основу для міцних і стабільних міжособистісних зв'язків. Таким чином рівень конфліктності буде низьким. У взаємодії домінують співпраця та взаєморозуміння, однак у певних випадках можлива поява почуття недооцінки з боку того партнера, який є більш залежним емоційно або віддає більше зусиль у стосунках.

4. Доброзичливий – егоїстичний: сумісність у цьому поєднанні може варіюватися від помірної до низької. Доброзичливий тип прагне до гармонії й балансу у взаєминах, тоді як егоїстичний – переважно сконцентований на власних потребах і не завжди враховує інтереси партнера. Це може спричинити напругу у спілкуванні. Таким чином рівень конфліктності буде помірним або високим. Доброзичливий партнер може з часом почати відчувати себе використаним або недооціненим, що потенційно призводить до емоційного вигорання та конфліктів. Егоїстичний тип у свою чергу не завжди усвідомлює потребу в компромісах.

Для того, щоб детально та науково стверджувати, як саме учасниці дослідження схильні розв'язувати міжособистісні суперечності у межах дружніх взаємин, нами було проведено методику К. Томаса для вивчення індивідуальних особливостей стилів поведінки у конфліктних ситуаціях.

Результати стилів поведінки у конфлікті серед 30 респонденток представлені на діаграмі 2.2.3.

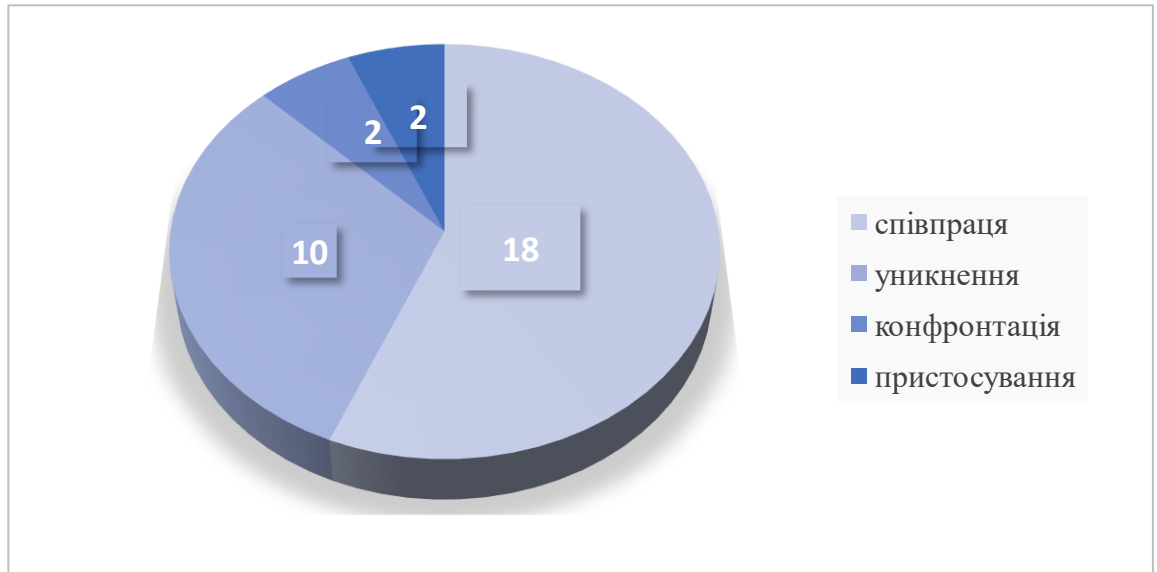

Рис. 2.2.3. Стилі поведінки у конфлікті серед 30 респонденток за методикою К. Томаса

Більш детальні результати методики представлені у таблиці 2.2.3.

Табл. 2.2.3.

Співвідношення типів за Лірі	Рівень психолог. сумісності	Стилі поведінки у конфлікті	Рівень прояву конфліктності
доброзичливий + доброзичливий	високий	співпраця	низький
альтруїстичний + покірно - сором'язливий	середній	співпраця (у альтр.) пристосування (у покірно-сором.)	низький або помірний
доброзичливий + альтруїстичний	високий	співпраця	низький
егоїстичний + доброзичливий	низький	конфронтація (у егоїст.) пристосування, уникнення (у доброзичл.)	помірний або високий

Отже, ми бачимо, що у парі «доброзичливий – доброзичливий» домінують стилі співпраці. Обидві респондентки орієнтовані на досягнення гармонії у стосунках, готові відкрито обговорювати проблеми та шукати їх вирішення. Їхній стиль взаємодії сприяє ефективному розв'язанню конфліктів, зміцненню взаєморозуміння та довіри.

У парі «альтруїстичний – покірно-сором'язливий» типовим є поєднання співпраці з боку альтруїстичного типу та пристосування з боку покірного типу.

Альтруїстична подруга прагне допомагати та підтримувати, тоді як покірно-сором'язлива, намагаючись уникнути конфлікту чи незручних ситуацій, схильна підлаштовуватись під партнера. У такій динаміці можуть бути певні прояви дисбалансу у ініціативі, однак серйозні конфлікти мало ймовірні.

«Доброзичливий – альтруїстичний» тандем також характеризується стилем співпраці. Обидві подруги орієнтовані на взаємну підтримку, допомогу й розуміння. Вони прагнуть вирішувати суперечності конструктивно, виходячи із взаємних інтересів та збереження позитивного емоційного фону у стосунках.

У парі «доброзичливий – егоїстичний», доброзичлива подруга найчастіше обирає стилі пристосування або уникнення, намагаючись зберегти стосунки та уникнути відкритої конфронтації, тоді як егоїстична подруга демонструє стиль конкуренції (конфронтації). Це поєднання створює ризик виникнення незадоволення, оскільки доброзичлива сторона може відчувати себе недооціненою або використаною, а егоїстична більше фокусуватиметься на власних інтересах.

Таким чином, отримані емпіричні результати підтверджують гіпотезу дослідження про те, що рівень психологічної сумісності в юнацькому віці безпосередньо впливає на характер та інтенсивність проявів конфліктності у міжособистісних стосунках. Було встановлено, що пари з високим рівнем сумісності (типи «Доброзичливий – Доброзичливий» або «Доброзичливий – Альтруїстичний») демонструють низький рівень конфліктності та переважання конструктивних стратегій взаємодії (співпраця). Навпаки, пари з пониженим рівнем сумісності (наприклад, «Доброзичливий – Егоїстичний») схильні до використання неконструктивних або пасивних стилів поведінки в конфлікті (уникнення, пристосування, суперництво), що підвищує ризик виникнення конфліктних ситуацій. Таким чином, психологічна сумісність дійсно виступає значущим чинником гармонійності або напруженості міжособистісної взаємодії у юнацькому віці.

Висновки до розділу 2

У межах перевірки гіпотези було проведено діагностику за допомогою ряду методик: методика діагностики міжособистісних стосунків Т. Лірі, психодіагностичний тест на психологічну сумісність О. Співака та методика типового реагування на конфліктні ситуації К. Томаса.

За результатами першої методики Т. Лірі ми визначали наступні поєднання типів міжособистісної взаємодії між респондентками, які перебувають у дружніх стосунках: доброзичливий + доброзичливий (6 пар), альтруїстичний + покійно – сором'язливий (4 пари), доброзичливий + альтруїстичний (3 пари), егоїстичний + доброзичливий (2 пари).

Тест О. Співака визначив наступні рівні психологічної сумісності в залежності від типу поєднання міжособистісних стосунків: поєднання двох доброзичливих типів характеризується високим рівнем психологічної сумісності, поєднання альтруїстичного та покійно-сором'язливого демонструє середній рівень сумісності, доброзичливий – альтруїстичний вважається одним із найгармонійших поєднань та має високий рівень сумісності та сумісність у поєднанні доброзичливий – егоїстичний може варіюватися від помірної до низької.

За допомогою методики К. Томаса ми визначили, що пари з високим рівнем сумісності (типи «Доброзичливий – Доброзичливий» або «Доброзичливий – Альтруїстичний») демонструють низький рівень конфліктності та переважання конструктивних стратегій взаємодії (співпраця). Навпаки, пари з пониженим рівнем сумісності (наприклад, «Доброзичливий – Егоїстичний») схильні до використання неконструктивних або пасивних стилів поведінки в конфлікті (уникнення, пристосування, суперництво), що підвищує ризик виникнення конфліктних ситуацій.

Таким чином, гіпотеза нашого дослідження підтвердилася. А саме, психологічна сумісність впливає на прояви конфліктності в міжособистісних стосунках в юнацькому віці.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Психологічна сумісність є ключовим чинником у визначенні якості міжособистісних взаємодій, зокрема в юнацькому віці. Вона визначає здатність індивідів до ефективної комунікації, вирішення конфліктів, а також до розвитку глибоких емоційних зв'язків, що особливо важливо для дружніх стосунків серед дівчат віком 17-18 років.

Особливо значущий цей фактор у розвитку дружніх стосунків, де психо-емоційна сумісність забезпечує емоційну підтримку та гармонійне спілкування. У випадку високого рівня сумісності міжособистісні стосунки дівчат характеризуються високим рівнем довіри, взаємопідтримки та мінімальними проявами конфліктності. Це особливо стосується того, що знижена психологічна сумісність часто призводить до використання неконструктивних стратегій вирішення конфліктів, що підвищує рівень напруженості у відносинах.

Юнаки та юначки цього віку прагнуть глибоких і стабільних стосунків, що дозволяють їм проявляти свою індивідуальність, і саме в дружбі вони шукають підтримки, взаєморозуміння і прийняття. Відповідно, високий рівень психологічної сумісності є необхідною умовою для створення таких умов, у яких емоційний розвиток і благополуччя можуть відбуватися без зайвих перешкод.

Особливу увагу потрібно приділити тому, що психо-емоційні труднощі, пов'язані з недостатньою сумісністю, можуть викликати конфлікти, які перешкоджають розвитку та збереженню здорових стосунків, а також негативно впливають на особистісне становлення індивіда. Тому важливо приділяти увагу не тільки розвитку самих дружніх стосунків, але й розвитку внутрішнього емоційного світу особистості, що дозволяє знаходити шляхи для розв'язання конфліктів без руйнівних наслідків.

Задля перевірки нашої гіпотези, а саме, що психологічна сумісність впливає на прояви конфліктності в міжособистісних стосунках в юнацькому

віці, нами було проведено дослідження за допомогою ряду методик: методика діагностики міжособистісних стосунків Т. Лірі, психодіагностичний тест на психологічну сумісність О. Співака та методика типового реагування на конфліктні ситуації К. Томаса.

За результатами першої методики Т. Лірі ми визначали наступні поєднання типів міжособистісної взаємодії між респондентками, які перебувають у дружніх стосунках: доброзичливий + доброзичливий (6 пар), альтруїстичний + покійно – сором'язливий (4 пари), доброзичливий + альтруїстичний (3 пари), егоїстичний + доброзичливий (2 пари).

Тест О. Співака визначив наступні рівні психологічної сумісності в залежності від типу поєднання міжособистісних стосунків: поєднання двох доброзичливих типів характеризується високим рівнем психологічної сумісності, поєднання альтруїстичного та покійно-сором'язливого демонструє середній рівень сумісності, доброзичливий – альтруїстичний вважається одним із найгармонійших поєднань та має високий рівень сумісності та сумісність у поєднанні доброзичливий – егоїстичний може варіюватися від помірної до низької.

За допомогою методики К. Томаса ми визначили, що пари з високим рівнем сумісності (типи «Доброзичливий – Доброзичливий» або «Доброзичливий – Альтруїстичний») демонструють низький рівень конфліктності та переважання конструктивних стратегій взаємодії (співпраця). Навпаки, пари з пониженим рівнем сумісності (наприклад, «Доброзичливий – Егоїстичний») схильні до використання неконструктивних або пасивних стилів поведінки в конфлікті (уникнення, пристосування, суперництво), що підвищує ризик виникнення конфліктних ситуацій.

Таким чином, гіпотеза нашого дослідження підтвердилася. Високий рівень сумісності забезпечує гармонійні відносини, знижує ймовірність конфліктів, у той час як низький рівень сумісності збільшує ризик виникнення напружених ситуацій та конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баркова Д. Ю., Нудель В. О. Особливості прояву емоційної сфери особистості у формуванні міжособистісних стосунків у юнацькому віці. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Педагогіка і психологія», №19. 2013. С.32-29.
2. Бех І. Д. Виховання особистості. У 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади. К.: Либідь, 2018. 344с.
3. Воловикова Н. І. Юнацький вік як період становлення особистості. Практична психологія та соціальна робота. 2020. №3, с. 21–25.
4. Гапон Н. Соціальна психологія: навч. посібник. Л. : Вид. центр ЛНУ ім.І.Франка, 2018. 189 с.
5. Горбатюк М. М. Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості. Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 22 листопада 2019 р.). С. 60-64.
6. Гуменюк О. Є. Психологія Я-концепції. Навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2014. 309 с.
7. Ємельяненко Л. М. Конфліктологія: Навч. посіб. / За ред. В. М. Петюка, Л. В. Торгової. К.: КНЕУ, 2013. 256 с.
8. Заброцький М. М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2011. 112 с.
9. Зімовін О. І. Рефлексія та креативність як чинники саморозвитку особистості на різних етапів життєвого шляху. Автореф., Київ, 2017. 20 с.
10. Іванова О. О. Вплив психологічної сумісності на виникнення конфліктів у підлітковому віці. // Психологія розвитку. 2020. Т. 22, № 4. С. 112–125.
11. Карпюк С. О. Психологічні особливості формування самоідентичності в юнацькому віці. Вісник ЛНУ ім. І. Франка. Серія психологічна, Вип. 2. 2015. с. 95–100.

12. Кінцевий О. М. Психологія конфлікту: теорія і практика: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2018. 422 с.
13. Коберник Л. О. Ціннісні орієнтації як чинник виникнення та подолання конфліктних форм поведінки в юнацькому віці: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук. К., 2010. 20 с.
14. Котлова Л. О. Гендерні особливості конфліктних форм поведінки в підлітковому та юнацькому віці. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Психологія. 2016. Вип. 2. С. 45–49.
15. Лагута А. В. Психологічні особливості міжособистісних конфліктів у студентському середовищі. Магістерська робота. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2020. 82 с.
16. Ложкін Г. В. Психологія конфлікту: теорія та сучасна практика: Навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал». 2016. 416 с.
17. Максименко С. Д. Розвиток психіки в онтогенезі: в 2 т. Т.1: Теоретико-методологічні проблеми генетичної психології: монографія. К.: Форум. 2002. 319 с.
18. Максименко, С.Д. Психологічні механізми зародження, становлення та здійснення особистості. К.: Видавництво Європейського університету, 2010. 152 с.
19. Малахов В. А. Етика спілкування: Навч. пос. для студентів вищих навчальних закладів. К.: Либідь, 2016. 400 с.
20. Москаленко В. В. Соціалізація особистості: Монографія. К.: Фенікс, 2023. 540 с.
21. Павелків Р. В. Феноменологія морального розвитку особистості: детермінація, механізми, генезис: монографія. Рівне: Волинські обереги, 2009. 368 с.
22. Павлик Н. В. Ціннісна детермінація морального становлення особистості в юнацькому віці: дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. К., 2006. 270 с.

23. Павлик Н. В. Психологія гармонізації характеру в юнацькому віці: монографія. Київ: ІППО, 2015. 320 с.
24. Панок В. Г. Психологія життєвого шляху особистості: моногр. Рудь. К.: Ніка-Центр, 2006. 277 с.
25. Петрова І. В. Психологічна сумісність у міжособистісних стосунках: теоретичні та практичні аспекти. Київ: Наукова думка, 2018. 245 с.
26. Пінська О. Л. Міжособистісні стосунки як психологічний чинник педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу у вищій школі. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки, 2(14). 2017. С. 95-100.
27. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія. Суми, 2017. 330 с.
28. Руденко Л. А. Міжособистісні стосунки як чинник соціального становлення особистості. Наукові записки УКУ. Ч. 4: Педагогіка. Психологія, 2020. С. 198-207.
29. Русинка І. І. Конфліктологія: Психологія технології запобігання і управління конфліктами: Навч. посіб. К.: Професіонал, 2017. 33 с.
30. Савчин М. В. Самооцінка та її роль у формуванні особистості підлітка та юнака. Наукові записки НаУКМА. Психологія і педагогіка, т. 117. 2011. с. 78–82.
31. Савчин М. В. Соціальна психологія : навч. пос. Дрогобич : Відродження, 2012. 274 с.
32. Савчин М. В. Вікова психологія: навчальний. Дрогобич: Відродження. 2011. 287 с.
33. Сарджвеладзе Н. І. Особистість та її взаємодія з соціальним середовищем. Тбілісі: Мецнисреба. 2021. 206 с.
34. Сидоренко М. В. Психологічна сумісність як фактор ефективної комунікації в підлітковому віці. 2019.

35. Сидоренко О. І. Педагогічні конфлікти в ранньому юнацькому віці: стаття. Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет. 2014. С. 112–118.
36. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Вікова і педагогічна психологія. К.: Каравела, 2019. 400 с.
37. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ: Либідь. 2013. 376 с.
38. Федоришин Г. М. Психологія становлення особистості у батьківській сім'ї. І-Ф. 2016. 174 с.
39. Шевченко О. С. Психологічні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях. Психологічний журнал. 2015. Т. 31, № 4. С. 34–42.